

Open Monumentendag 2024 op zondag 15 september in de synagoge in Winterswijk
Vertellers vertolken het verhaal van joodse Winterswijkers

Ze zijn in Winterswijk geboren of in een dorp in het oosten van Europa, ze komen uit Dinxperlo of Raesfeld, of uit Schmallenberg in het Sauerland. Ze zijn veehandelaar, textielabrikant, op de vlucht of op zoek naar een huwelijkspartner. Waar ze ook vandaan komen en wat hun bezigheid ook is: het zijn in de eerste plaats Winterswijkers. Hun levensverhaal wordt verteld op Open Monumentendag in en rond de synagoge aan de Spoorstraat in Winterswijk.

Het thema van de Open Monumentendag 2024 is 'Routes, netwerken en verbindingen', met als slogan: Onderweg! De Stichting Winterswijkse Synagoge gebruikt dit thema om beeldend te vertellen over de levensreis van joodse inwoners van het dorp aan het eind van de 19^e en het begin van de 20ste eeuw. Zes vertellers staan op verschillende momenten in en rond de synagoge om daar kort, maximaal een kwartier, die levensverhalen toe te lichten.

Net als van de andere dorpingen houden die levens niet op bij de grens van de gemeente of de streek. Een enkeling komt van heel ver weg. Izaak Sabolefski bijvoorbeeld komt uit Wilna, dat we nu kennen als de Litouwse hoofdstad Vilnius. Hij kwam in 1869 naar Winterswijk – op de begraafplaats naast de synagoge herinnert een grafsteen aan zijn leven, dat in 1822 was begonnen. In de 19^e eeuw kreeg de joodse gemeenschap van Winterswijk wel vaker godsdienstleraren uit het oosten van Europa.

Louis & Mathilde Schwarz uit Raesfeld trouwden in 1896 in Winterswijk, het echtpaar bouwde hier een bloeiende handel in vee en vlees op. Ook ondernemend was de familie Gumpert, die in Parchim, een stadje in de Duitse deelstaat Mecklenburg-Vorpommern, een textielabriek bezat. Aan het eind van de jaren dertig stuurden ze hun zoons naar Nederland om aan de toenemende druk van de toenemende jodenvervolgning te ontkomen.

Het zijn enkele voorbeelden van de vaak lange wegen die deze joodse Winterswijkers in hun leven hebben afgelegd. In dit Oost-Nederlandse dorp vonden ze een nieuw bestaan, soms maar kort, soms voor langere tijd. Ze hebben hier gewoond, gewerkt, ze zijn hier getrouwd en kregen kinderen, ze gingen naar school, dreven hier handel en oefenden hun vak uit. Open Monumentendag is een goed moment om hun levensverhaal te vertellen – dood zijn ze pas, als wij ophouden hun verhaal te vertellen.

Het synagogecomplex aan de Spoorstraat is Open Monumentendag zondag 15 september geopend van 13 tot 17 uur en voor iedereen (gratis) toegankelijk. Naast de synagoge is ook het mikwe te bezoeken, het rituele badhuis. De vertellers zijn op verschillende plaatsen actief – het schema met daarop alle onderwerpen, de precieze plek en de tijdstippen worden vermeld bij de ingang van de synagoge. De verhalen worden beneden en boven in de synagoge verteld, maar ook op de begraafplaats en in het voormalige klaslokaal naast de synagoge.